

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ЧЕТВЪРТО ОТДЕЛЕНИЕ

БОЖКОВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 3316/04)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

19 април 2011 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

19/07/2011

*Решението е окончателно съгласно член 44 § 2 от Конвенцията.
Може да претърпи редакционни промени.*

По делото на Божков срещу България,
Европейският съд по правата на човека (Четвърто отделение), заседаващ като камера в състав:

Никола Браца (Nicolas Bratza), *председател*,
Лех Гарлицки (Lech Garlicki),
Лиляна Мийович (Ljiljana Mijović),
Свер Ерик Йебенс (Sverre Erik Jebens),
Здравка Калайджиева,
Небойша Вучинич (Nebojša Vučinić),
Винсент А. де Гаetano (Vincent A. De Gaetano), *съдии*,
и Лорънс Ърли (Lawrence Early), *секретар на Отделението*,
след проведено закрито заседание на 29 март 2011 г.,
постанови следното решение, прието на същата дата:

ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 3316/04) срещу Република България, подадена пред Съда от българския гражданин г-н Божида́р Михайлов Божков (наричан по-нататък “жалбоподателя”) на 22 януари 2004 г. на основание чл. 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи (наричана по-нататък “Конвенцията”).

2. Жалбоподателят се представлява от г-н Й. Грозев – адвокат, практикуващ в град София. Българското правителство (наричано по-нататък „Правителството”) се представлява от своя агент – г-жа М. Димова от министерство на правосъдието.

3. Жалбоподателят твърди, че присъдата и наказанието му за написана от него статия в печатно издание са били в нарушение на правото му на свобода на изразяване.

4. На 24 юни 2008 г. председателят на Пето отделение решава да изпрати уведомление за жалбата до Правителството. Решено е също Съдът да се произнесе едновременно по допустимостта и по съществото на жалбата (член 29 § 1 от Конвенцията), а производството по делото да се проведе едновременно с производството по дело *Касабова срещу България* (жалба № 22385/03) (член 42 (бивш 43) § 2 от Правилника на Съда).

5. След реструктурирането на отделенията на Съда на 1 февруари 2011 г. жалбата е разпределена на Четвърто отделение.

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

A. Жалбоподателят и вестникът

6. Жалбоподателят е роден през 1968 г. и по професия е журналист. През

съответния период е бил щатен кореспондент на националния всекидневник „Сега“ в град Бургас, където живее.

Б. Фактическа обстановка по делото

7. В българската образователна система, когато учениците завършат основното си образование след седми или осми клас, могат да продължат в обикновено или в специализирано средно училище. Учебната програма на обикновените средни училища обикновено не включва засилено изучаване на специален предмет като математика, чужди езици или технически дисциплини. Записването в тях е само по документи и обикновено не представлява проблем. Учебната програма на специализираните средни училища включва преподаване на такива предмети, а приемът на ученици в тях се извършва само въз основа на състезателни изпити, които се провеждат през юни (учебната година в България започва на 15 септември). Съгласно наредба на Министерството на образованието и науката ученици с определени заболявания могат като извънредна мярка да се приемат без изпит в профилирани средни училища.

8. На 5 май 2000 г. началникът на Регионален инспекторат по образованието – Бургас, териториално поделение на Министерството на образованието и науката, назначава комисия, която да насочва ученици с определени хронични заболявания или със специални образователни потребности за прием в профилирани средни училища. Членове на комисията са четирима служители на инспектората: г-жа Т.К., г-жа А.М., г-н Р.Е., г-н Г.Д. и д-р Н.П. – педиатър.

9. На 12 юни 2000 г. четиринадесет родители на деца, положили конкурсни изпити за прием в специализирани средни училища, пишат писмо до Министерството на образованието и науката. Те посочват, че в Бургас са били приети в специализирани средни училища въз основа на заболявания и без конкурсен изпит сто петдесет и седем деца. Повечето от тях очевидно са деца на лекари, парамедицински персонал и учители. Родителите се жалват, че докато те плащали хиляди левове за подготвителни частни уроци, някои ученици се хвалели, че срещу 300 лева щели да бъдат приети в английската гимназия в Бургас. И наистина само месец по-късно това било факт. В писмото са посочени няколко примера на напълно здрави деца, диагностицирани като страдащи от тежки хронични заболявания. Родителите посочват, че не отправят обвинения към комисията по приемането, която само констатира издадените преди това лекарски заключения и насочва болните ученици към различни училища в зависимост от естеството на предполагаемите им здравословни проблеми. Настояват министерството да назначи специална комисия, която да извърши разследване. Впоследствие множество родители организират ежедневни публични протести пред сградата на инспектората по образованието в Бургас.

10. След жалбата министърът на образованието и науката възлага на 7 юли 2000 г. на трима служители от министерството да разследват работата на комисията за насочване на ученици. След извършената от 10 до 14 юли проверка тримата представители на МОН представят на 18 юли 2000 г. доклад от пет страници. Непубликуваният констативен протокол установява, че комисията е извършила редица нарушения на наредбата за приемане на ученици в държавните и общински училища, като приемане на ученици без

даващи предимство заболявания, направени констатации въз основа на невалидни медицински документи и лошо водене на документацията за дейността ѝ. Посочва се също, че има показания за подправяне на документи от д-р Н.П. Едно от предложенията в протокола е „налагане на дисциплинарни наказания на членовете на комисията, съизмерими с констатираните нарушения и в съответствие с Кодекса на труда“. На 25 септември 2000 г. министърът налага на г-жа Т.К., г-жа А.М., г-н Р.Е. и г-н Г.Д. дисциплинарно наказание „предупреждение за уволнение“, позовавайки се на редица нарушения и пропуски при прилагане на процедурите за насочване и прием на ученици в профилирани училища.

11. Известно време след това Бургаската окръжна прокуратура започва проверка срещу г-жа Т.К., г-жа А.М., г-н Р.Е. и г-н Г.Д. На 12 декември 2002 г. е образувано досъдебно производство срещу „замесените длъжностни лица от инспектората по образованието“ по подозрение за вземане на подкупи. В хода на разследването властите разговарят с четиримата служители, с някои от родителите, подписали жалбата до Министерството на образованието и науката, и с родители, за които се твърди, че са дали подкуп, за да бъдат приети децата им в „специализирани“ училища. На 28 октомври 2003 г. прокуратурата решава да прекрати досъдебното производство, без да повдига обвинения. Посочва се, че макар длъжностните лица наистина да са нарушили професионалните си задължения и затова да са наказани дисциплинарно, няма доказателства нарушенията да са свързани с вземане на подкупи.

В. Процесната статия

12. Жалбоподателят узнава за случая и решава да го отрази в дописка, която се появява на първа и втора страница в броя на вестник „Сега“ от 11 септември 2000 г. под заглавие „Скандал с рушвети в бургаските гимназии“. Публикацията е с подзаглавие „[Министерство на образованието и науката] уволнява 4-ма експерти, защото вземали пари от болни деца“. Като автор е посочен жалбоподателят и, доколкото е относимо, гласи следното:

„Четирима служители на Бургаския инспекторат ще бъдат наказани, защото са вземали подкупи за прием на болни деца в елитните гимназии, научи „Сега“. Просветният министър [Д.Д.] днес ще реши съдбата им. [Г-н Р.Е.], [г-н Г.Д.], [г-жа Т.К.] и [г-жа А.М.] бяха назначени, за да съставят списък на ученици с вродени или придобити заболявания, които да продължат образованието си в елитни гимназии. Проверка от София, проведена между 10 и 15 юли, е установила, че четиримата заедно с [д-р Н.П.] са уредили 40 човека в гимназии и техникуми с подправени болнични листи.

Според наредбата на МОН децата с по-тежки заболявания трябва да се впишат на челни места в списъка.

Проверката обаче показала, че там са деца, в чиито картони нарочно са вписани несъществуващи усложнения. Документите е съставяла [д-р Н.П.], а комисията не е проверила верността им.

Аферата лъснала, след като гневни родители на пренебрегнати деца са изпратили писмо до [Министерството на образованието и науката]. Комисията на образователното и здравното министерства предлага четиримата експерти да бъдат уволнени дисциплинарно, а [д-р Н.П.] да бъде лишена от лекарски права.

Засегнатите отказват всякакъв коментар пред медиите, а [д-р Н.П.] от две седмици не може да бъде открита.”

13. В последваща статия, публикувана на 16 септември 2000 г. под заглавие „Синя депутатка обещава да покрие скандала с фалшиви болнични в Бургас“, жалбоподателят отново разказва за случая, като цитира направени от д-р Н.П. разкрития и споменава, че министърът на образованието и науката е трябвало няколко дни по-рано да реши дали да уволни експертите г-жа Т.К., г-жа А.М., г-н Р.Е. и г-н Г.Д.

Г. Съдебните производства срещу жалбоподателя

1. Производството пред Поморийски районен съд

14. На 7 декември 2000 г. г-жа Т.К., г-жа А.М., г-н Р.Е. и г-н Г.Д. подават в Бургаски районен съд частна тъжба срещу жалбоподателя и главния редактор на вестник „Сега“. Те твърдят, че с написването и съответно чрез публикуването на статията от 11 септември 2000 г. жалбоподателят е разгласил, а редакторът е допуснал разгласяване на позорни обстоятелства за тях и са им приписали престъпление. По този начин според тях жалбоподателят и редакторът са извършили деянието клевета, квалифицирано по член 147 § 1 и член 148 § 2 от Наказателния кодекс (вж. параграфи 28 и 29 по-долу). Предявени са и граждански иски за обезщетение в размер на 30 000 лева.

15. В даден момент в хода на съдебното производство тъжители оттеглят обвиненията срещу главния редактор на вестник „Сега“.

16. Бургаски районен съд провежда заседания на 19 април и 18 май 2002 г. Делото е възложено за разглеждане на съдия, гледала и другото заведено от четиримата тъжители дело срещу друга журналистка във връзка с публикация за същия случай. След произнасяне на осъдителна присъда срещу другата журналистка на 11 май 2002 г.¹, тя се оттежда от делото, позовавайки се на направени от жалбоподателя негативни коментари за присъдата ѝ по другото дело. На 12 юли 2012 г. всички съдии в Бургаски районен съд заявяват, че не желаят да участват в разглеждането на делото, като се позовават на публичните протести на журналисти и огласените твърдения, че всички те са предубедени по отношение на жалбоподателя. Съобразно с това на 25 юли 2002 г. Върховният касационен съд разпорежда прехвърлянето на делото за разглеждане от Поморийски районен съд.

17. Делото се гледа в Поморийски районен съд на 6 ноември и 18 декември 2002 г. и на 29 януари и 14 февруари 2003 г. Съдът изслушва показанията на жалбоподателя, тъжители и редица свидетели, призовани и от двете страни, сред които са началникът на четиримата тъжители и заместник областният управител на Бургас.

18. С присъда от 14 февруари 2003 г. Поморийски районен съд признава жалбоподателя за виновен в това, че съзнателно е разгласил чрез печатно произведение невярно позорно обстоятелство за г-жа Т.К., г-жа А.М., г-н Р.Е. и г-н Г.Д. – длъжностни лица – по повод изпълнение на службата им, което е престъпление по член 148 §§ 1 (2) и (3) и 2 и във връзка с член 147 § 1 от Наказателния кодекс. Съдът признава жалбоподателя за невинен по

1. Вж. параграфи 13 и 19-23 от решението на Съда по дело *Касабова срещу България* (жалба № 22385/03, 19 април 2011 г.)

повдигнатите му обвинения, че е приписал престъпление на тъжителите и че го е извършил публично – деяния, квалифицирани по член 148 §§ 1 (1) и 2 от Наказателния кодекс. Съдът прилага член 78а от НК (вж. параграф 32 по-долу) и заменя наказателната отговорност на жалбоподателя с четири административни наказания глоба, всяка в размер на 500 лв. Съдът осъжда също жалбоподателя да заплати на всеки от тъжителите обезщетение за неимуществени вреди в размер на 100 лева, заедно с лихва за забава от 11 септември 2000 г. до окончателното изплащане, и отхвърля исковете им за обезщетение в останалата им част. Накрая съдът осъжда жалбоподателя да заплати 16 лева държавна такса. В мотивите си съдът описва изложените по-горе факти и продължава както следва:

“За да събере необходимата за статията информация, [жалбоподателят] провел разговори с протестиращи пред сградата на [инспектората по образованието в Бургас] родители... От тях разбрал за сигнала, по повод на който е назначена [комисията за проверка]. Разговарял с началника на инспектората [г-жа П.] и с [други журналисти] от София (чиито имена не е разкрил), от които разбрал, че при извършената проверка са констатирани множество нарушения и се очаква предложение до министъра за налагане на строги дисциплинарни наказания на тъжителите. [Жалбоподателят] твърди, че е разговарял и с отговарящия за образованието зам. областен управител [г-н Г.С.]. Разпитан [обаче] по делото като свидетел, [г-н Г.С.] посочва, че разговорът му с [жалбоподателя] е проведен след публикуването на статията, а не преди това.

Друг свидетел, ... колега на тъжителите, [свидетелства, че] публикуването на статията се е отразило много негативно и отрицателно на тъжителите. Били много потиснати, много разтревожени, не работели със самочувствието, с което винаги са били.

При така установената фактическа обстановка съдът прие следните правни изводи:

Съгласно член 147 § 1 от [Наказателния кодекс] за клевета се наказва лице, което разгласи позорно обстоятелство за друго или му припише престъпление. ... Тъжителите по делото обвиняват [жалбоподателя], че с посочената статия е осъществил и двете форми на изпълнителното деяние – разгласил е неверни позорни обстоятелства и им е приписал престъпление. Според тъжителите и повереника им приписаното престъпление е взимане на подкупи от болни деца [в нарушение на] член 301 [от Наказателния кодекс]. След внимателен прочит на публикуваната статия съдът прие, че [жалбоподателят] не е приписал престъпление на тъжителите. В статията липсва твърдение на автора ѝ, че тъжителите са взимали подкупи. В първата ѝ част (включително и заглавията) се твърди, че тъжителите ще бъдат наказани с дисциплинарно уволнение за това, че са взимали подкупи. [Жалбоподателят] не е направил свой коментар относно основателността на предстоящото според него наказание, но във втората част на статията си е описал относително подробно обстоятелствата, които според него са се осъществили и представляват основание за налагане на наказанията. Тези обстоятелства не включват взимане на подкупи. Уточнено е, че „уреждането“ на неправомерно приетите ученици е станало чрез съставяне на медицински документи с невярно съдържание от д-р [Н.П.], а тъжителите са приемали тези документи, без да проверят верността им. При съвместното тълкуване на така отграничените части на статията следва да се приеме, че липсва твърдение на [жалбоподателя] за взимане на подкупи от страна на тъжителите. Затова съдът [го] призна за невинен по повдигнатото обвинение в частта относно формата на изпълнително деяние приписване на престъпление. В тази връзка следва да се отбележи, че обсъждането на доказателствения материал и обстоятелствата, индициращи извършване на такова престъпление или убеждение на [жалбоподателя] за наличието му при публикуването на статията, е безпредметно.

Другата форма на изпълнителното деяние [клевета] е осъществена от [жалбоподателя]. Със статията си [той] е разгласил позорно обстоятелство, а именно, че тъжителите ще бъдат наказани с дисциплинарно уволнение за това, че са взимали подкупи за прием на болни деца в елитни гимназии в гр. Бургас. Позорният характер на посоченото

обстоятелство е негов метаюридически белег. Законодателството не съдържа норма, уреждаща съдържанието на това понятие. Затова оценката дали дадено обстоятелство е позорно следва да се даде въз основа на обществената му оценка. Уволнението на определено лице, заемало държавна длъжност, поради това, че е взимало подкупи, се оценява в обществото еднозначно като сериозен белег за ниски морални качества на това лице. Затова съдът прие, че разгласеното обстоятелство е позорно.

Съгласно член 147 § 2 [от Наказателния кодекс] [онзи, който предполагаемо прави клеветнически твърдения] не се наказва, ако се докаже истинността на разгласените обстоятелства. Това означава, че е налице извършено престъпление клевета, само ако разгласените позорни обстоятелства са неистински. В случая и този елемент от състава на престъплението е налице. По делото се установи, че тъжители не са били наказани с дисциплинарно уволнение, а [само] с предупреждение за уволнение и това не е станало на 11 септември 2000 г. По-същественото в случая е, че основанието за налагане на дисциплинарни наказания не е било вземане на подкупи, а допуснатите нарушения, така както са посочени в констативния протокол на проверяващата комисия и обстоятелствената част на заповедите за налагане на дисциплинарни наказания.

Невярното позорно обстоятелство е разгласено чрез публикуване на съдържащата го статия във вестник „Сега“. Добре известно е и не се оспорва [от страните], че този вестник се разпространява на територията на [цялата страна]. Затова съдът прие, че е налице квалифициращият признак по член 148 § 2 във връзка с § 1 (2) [от Наказателния кодекс].

Разгласеното невярно позорно обстоятелство е свързано с изпълнението на службата на тъжители. Като членове на комисията за насочване на ученици с хронични заболявания и специфични образователни потребности те са имали качеството на „длъжностни лица“ по смисъла на [Наказателния кодекс]. Затова съдът прие, че е налице [също] квалифициращият признак по член 148 § 2 във връзка с § 1 (3) [от Наказателния кодекс].

Невярното позорно обстоятелство не е разгласено публично. Самата квалификация на деянието [като извършено чрез печатно произведение прави невъзможно да е било извършено публично]. Разгласяването на позорното обстоятелство е публично, когато е станало в присъствието на повече хора, докато разпространяването на информацията чрез печатно произведение става „неприсъствено“, т.е. липсва пряк контакт между разпространяващия информацията и възприемащите я лица. Затова съдът призна [жалбоподателя] за невинен [за разгласяване на позорното обстоятелство публично] относно квалификацията на деянието му по член 148 § 2 във връзка с § 1 (1) и във връзка с член 147 [от Наказателния кодекс].

Защитата оспорва наличието на вина (*mens rea*). Твърди, че [жалбоподателят] не е имал представа за неверността на разгласените обстоятелства. Нещо повече, според защитата [жалбоподателят] е имал убеждение, че тъжители са вземали подкупи при изпълнението на службата си в рамките на комисията, което убеждение е било изградено въз основа на обективни обстоятелства. Тези доводи на защитата са несъстоятелни и не следва да се коментират от съда, тъй като в процесната статия [жалбоподателят] не е обективизирал твърдения за взимане на подкупи от тъжители. От тази гледна точка обстоятелството дали [жалбоподателят] е имал убеждение за взимане на подкупи или не, е без значение. От съществено значение по делото е дали [жалбоподателят] е имал представа за неверността на [твърдението], че в деня на публикуване на статията министърът на образованието и науката ... ще наложи на тъжители дисциплинарно наказание „уволнение“ с посочено основание вземане на подкупи от болни деца. Това е така, защото [съгласно съдебната практика на Върховния касационен съд] „когато е извършена необходимата проверка относно истинността на информацията съгласно установената журналистическа практика [и] вътрешните фактически правила на съответната колегия или издателство чрез изпещуване на обективно съществуващите и възможни източници на информация, е налице професионална добросъвестност, която изключва наказателната и гражданската отговорност за клевета“. По делото не се установи професионална добросъвестност на [жалбоподателя]. Никой от източниците на информация, които [той] е използвал, не му е съобщил такива данни. Информацията, която [той] е получил от началника на инспектората [г-жа П.] и [други журналисти] от София, е била, че с приключването на

проверката по случая назначената от министъра комисия ще предложи налагане на строги дисциплинарни наказания на тъжителите (без уточняване на основанията за това). Преди публикуването на статията [жалбоподателят] не е разговарял със зам. областния управител [г-н Г.С.]. Проведените разговори с родители на [неприети] деца не могат да дадат достоверни данни на [жалбоподателя] относно служебните мерки за контрол, за които се е очаквало да бъдат предприети от министъра, както и относно основанията за предприемането им. Към момента на публикуването на статията нито един източник на информация не е сочил на [жалбоподателя], че на тъжителите ще бъде наложено дисциплинарно наказание „уволнение“, както и че посоченото от министъра основание за това ще бъде вземане на подкуп. Затова съдът прие, че [жалбоподателят] е съзнавал неистинността на разгласените позорни обстоятелства – деянието е умишлено. В състава на [престъплението клевета] не е включено настъпването на някакви вреди за пострадалите лица. Общественоопасните последици от деянието настъпват с факта на разгласяване на позорното обстоятелство. С публикуването на статията си [жалбоподателят] е целял директно този резултат – да доведе до знанието на неограничен брой хора изложените неверни позорни обстоятелства. Престъплението е извършено при форма на вината пряк умисъл, тъй като [жалбоподателят] е съзнавал общественотоопасния характер на деянието и е искал настъпването на общественотоопасните последици. ...

Сумирайки изложеното, съдът прие, че по отношение на всеки от тъжителите [жалбоподателят] е извършил престъпление по член 148 § 2 във връзка с § 1 (2) и (3) и във връзка с член 147 § 1 [от Наказателния кодекс]. (Четири престъпления са извършени при условията на идеална съвкупност [в едно деяние].) За такова престъпление наказанието е от пет до петнадесет хиляди лева и обществено порицание. Също така [жалбоподателят] не е осъждан за престъпление от общ характер ..., а с престъпленията не са причинени имуществени вреди. Налице са предпоставките за освобождаване на [жалбоподателя] от наказателна отговорност по реда на член 78а [от Наказателния кодекс] с налагане на административни наказания глоба от 500 до 1 000 лева.

За да определи размера на наказанията, съдът ... взе предвид установените по делото смекчаващи и отегчаващи вината обстоятелства. По делото не се установиха други противоправни прояви на [жалбоподателя], т.е. личността му не се характеризира със склонност към извършване на правонарушения и е с ниска обществена опасност. Въпреки едновременното наличие на два квалифициращи деянието признака (което само по себе си е отегчаващо вината обстоятелство), причинените с престъплението неимуществени вреди на пострадалите са несъществени (виж изложените по-долу съображения в тази насока). [Жалбоподателят] отрича вината си, което е негово право, но същевременно дава подробни обяснения по случая и на практика съдейства за разкриване на истината по делото. Затова съдът прие, че е налице превес на смекчаващите вината обстоятелства и определи наказанието за всяко едно престъпление към минимума, а именно по 500 лева.

Предявените от тъжителите граждански иски са установени по основанията си, тъй като във всички случаи разгласяването на невярно позорно обстоятелство накърнява доброто име на свързаното с това обстоятелство лице. Съгласно член 45 и член 52 [от Закона за задълженията и договорите от 1951 г.] обезщетението [за неимуществени вреди] следва да се определи от съда по справедливост. Съдът счита, че претендираната от всеки тъжител и граждански ищец сума в размер 5 000 лева би представлявала справедливо обезщетение за неимуществените вреди, претърпени вследствие на накърненото добро име в обществото. [Жалбоподателят] обаче не носи отговорност за репарирването на цялата сума. Освен неверните позорни обстоятелства в статията си [той] е посочил и верни позорни обстоятелства, за което не носи както наказателна, така и гражданска отговорност. В статията е посочено, че тъжителите са допуснали нарушения, които са довели до неправомерен прием на деца в посочените по-горе средни училища. Тези обстоятелства са верни. Дейността на [жалбоподателя] по публикуването им е законосъобразна, тъй като чрез нея той е упражнил конституционното си право да търси и разпространява информация и е съдействал на останалите граждани да упражнят конституционното си право да получават информация (член 41 § 1 ... от Конституцията).

При събраните по делото доказателства следва да се приеме, че доброто име на тъжителите и граждански ищци е пострадало в решаваща степен поради разпространените

от [жалбоподателя] верни позорни обстоятелства. Със [съответните наредби] е създаден ред, чрез който държавата [в съответствие с конституционните си задължения] насърчава образованието, създавайки условия за професионално обучение на деца със специфични потребности или заболявания. Тъй като тази дейност представлява конституционно установено задължение на държавата, осъществяването ѝ при стриктно спазване на установените за това правила е от изключително значение. Погледнато от друга страна, когато при упражняването на тази дейност са допуснати редица груби нарушения и това е довело до неправилен прием на ученици и нарушаване на правата на други ученици с установени заболявания или потребности, тези нарушения неминуемо водят до загуба на доброто име на съответните длъжностни лица в обществото. Затова съдът прие, че в решаваща степен доброто име на [тъжителите] е пострадало поради собственото им неправилен поведенение. При разпространяването на информацията за това [жалбоподателят] е допуснал ексцес – наред с верните позорни обстоятелства е разгласил и невярно такова относно предстоящите наказания и основанията за това. Вследствие на това доброто име на [тъжителите] е пострадало допълнително, но не съществено, тъй като дори [жалбоподателят] да не беше разгласил какви наказания ще наложи министърът, доброто име на [тъжителите] щеше да пострадне съществено. Гражданска отговорност за причинените неимуществени вреди [жалбоподателят] носи само относно тези, произлезли от разгласяването на неверните позорни обстоятелства. Предвид изложените мотиви съдът прие, че справедливото обезщетение в случая е в размер на 100 лв. за всеки от [тъжителите]. В останалата си част гражданските искове са неоснователни и следва да се отхвърлят.“

19. С решение от 13 март 2003 г. Поморийски районен съд осъжда жалбоподателя да заплати на тъжителите 300 лева разноски по делото.

2. Производството пред Бургаски окръжен съд

20. И жалбоподателят, и тъжителите обжалват присъдата. Жалбоподателят твърди, наред с други неща, че образуването на наказателно производство срещу тъжителите за подкуп означава, че е имало основания да се предполага, че са извършили това престъпление и че той е имал право да спомене този факт в статията.

21. Бургаският окръжен съд разглежда въззивната жалба на 4 юли 2003 г.

22. С окончателно решение от 23 юли 2003 г. съдът потвърждава присъдата и наказанията на жалбоподателя, но увеличава размерите на присъдените обезщетения, като осъжда жалбоподателя да заплати на всеки от тъжителите по 1 000 лева. Окръжният съд потвърждава и определението на първоинстанционния съд за направените съдебно деловодни разноски по делото. Доколкото е относимо, въззивният съд приема следното:

“...

По отношение на възраженията в жалбата, че присъдата [на нисшестоящия съд] е необоснована и в нарушение на материалния закон: В жалбата се твърди, че срещу тъжителите е образувано наказателно производство от общ характер за подкуп по смисъла на член 302 § 1 от [Наказателния кодекс], поради което и липсва умисъл у [жалбоподателя], че в статията си твърди неверни, позорящи тъжителите обстоятелства. Видно от присъдата и мотивите на районния съд обаче [жалбоподателят] е оправдан по повдигнатото обвинение за това, че е приписал престъплението подкуп на тъжителите. Мотивите на районния съд за това се споделят напълно и от настоящата инстанция, поради което и възраженията за необосноваността на присъдата [на нисшестоящия съд] и за това, че тя е постановена в нарушение на материалния закон по-нататък не следва да се обсъждат.

По отношение на наложените на [жалбоподателя] наказания съдът намира същите за правилно определени. Правилно районният съд е освободил от наказателна отговорност

[жалбоподателя], като е преценил, че са налице изискванията на член 78а от [Наказателния кодекс] и му е наложил наказания глоби в минималния предвиден от закона размер, а именно по 500 лева за всяко от извършените престъпления, като е взел предвид чистото му съдебно минало и липсата на други противоправни прояви, ниската степен на обществена опасност на деца, подробните му обяснения по фактическата обстановка. В мотивите си съдът е приел, че причинените на тъжителите неимуществени вреди не са съществени. Това становище не се възприема от окръжния съд. Причинените с престъпление неимуществени вреди не следва да се отчитат при определяне на размера на наказанията за разлика от причинени имуществени такива. Претърпените неимуществени вреди от пострадали от престъпление са строго индивидуални и следва да се преценяват само при определяне на обезщетението, но не и при определяне на размера и вида на наложените наказания. Въпреки това обаче настоящата инстанция счита, че и при така определени минимални наказания на [жалбоподателя] ще бъдат постигнати целите на наказанието, визирани в [Наказателния кодекс]. Ето защо съдът намира, че и в тази си част присъдата на първоинстанционния съд следва да бъде потвърдена.

Досежно гражданските иски за обезщетение за неимуществени вреди.

Исканията на тъжителите за увеличаване на присъдените им обезщетения в размер на по 5 000 лева за всеки един от тях съдът намира неоснователни. Действително тъжителите от извършените спрямо тях престъпления са претърпели неимуществени вреди, като са нахърнени техният авторитет на хора, държащи на своя професионализъм и добро име. Както обаче правилно е посочил в мотивите си районният съд, в публикацията на [жалбоподателя] са разгласени позорни обстоятелства, които са верни, а именно, че тъжителите в своята дейност са допуснали нарушения, които са довели до неправомерен прием на деца в средни училища и са по-съществени от обстоятелството, че тъжителите ще бъдат уволнени. Ето защо съдът намира, че правилно районният съд не е уважил предявените граждански иски изцяло. Определените от районния съд обезщетения обаче са несъразмерно малки според настоящата инстанция. Сумата от по 100 лева за всеки един от [тъжителите] в никакъв случай не може да компенсира претърпените от тях страдания предвид унижаване на тяхното достойнство. Настоящата инстанция счита, че е справедливо на тъжителите да бъдат определени обезщетения в размер на по 1 000 лева за всеки един от тях, като се има предвид начинът на извършване на престъплението – разпространяване на позорните обстоятелства чрез печатно произведение, продаващо се в цялата страна и по този начин станали известни на много хора и негативното отражение върху психиката, здравето и работоспособността на тъжителите. ... Ето защо в тази си част присъдата [на нисшестоящия съд] следва да бъде изменена, като бъде увеличено обезщетението, което [жалбоподателят] следва да заплати на тъжителите в размер на по 1 000 лева за всеки един от тях за претърпените от тях неимуществени вреди.

По отношение направените съдебно деловодни разноски.

С определение от 13 март 2003 г. [първоинстанционният съд] е осъдил [жалбоподателя] да заплати на тъжителите сумата от 300 лева разноски по делото. [Жалбоподателят] е признат за невиновен по повдигнатите му обвинения относно приписването на престъпления, както и по член 148 § 1 (1) от [Наказателния кодекс]. Съгласно [съответните разпоредби на Наказателно-процесуалния кодекс] на същия се възлагат само съдебно деловодните разноски, направени по обвиненията, по които е признат за виновен. ... Според настоящата инстанция обаче [първоинстанционният съд] правилно е осъдил подсъдимия да заплати всички направени по делото разноски, тъй като в това производство тъжителите по принцип се явяват и частни обвинители по делото, а съгласно практиката на съда в тези случаи направените по делото разноски следва да се присъдят в пълен размер. ...”

3. Изплащане на глобите, обезщетенията и разноските

23. През 2003 г. властите образуват изпълнително производство срещу жалбоподателя за събиране на дължимите глоби. Производството е приключено

на 2 април 2008 г. след пълното изплащане на глобите плюс законната лихва. Цялата платена от жалбоподателя сума е 2 229,71 лева.

24. През 2003 г. четиримата тъжители също образуват изпълнителни производства срещу жалбоподателя за събиране на присъдените им обезщетения и съдебно деловодни разноски по делото. Дължимите суми са платени от вестник „Сега“ между февруари 2004 и април 2005 г. Вестникът си възстановява платените суми, като ги удържа от заплатата на жалбоподателя. Цялата платена по този начин сума е 7 621,04 лева.

Д. Други събития

25. На 3 април 2001 г. народен представител отправя официално питане относно аферата към министъра на образованието и науката. На 9 април 2001 г. министърът отговаря на питането, като казва наред с другото, че длъжностните лица, чиято вина за допуснатите нарушения на реда за прием на ученици е установена, са наказани и че министерството няма правомощия да образува наказателно производство, което е работа на следствието и прокуратурата.

26. На 3 юли 2002 г. друга отразила случая журналистка, г-жа К. Касабова² и трима служители на Министерството на образованието и науката дават показания във връзка с аферата с „болните деца“ пред постоянната парламентарна комисия по жалбите и петициите на гражданите. В края на изслушването комисията единодушно решава да изпрати материалите на бургаската прокуратура с оглед възможното образуване на наказателно производство срещу г-жа Т.К., г-жа А.М., г-н Р.Е. и г-н Г.Д. Отправено е питане до министъра на здравеопазването дали е била наказана виновната лекарка и питане до министъра на образованието и науката дали са били наложени наказания на г-жа Т.К., г-жа А.М., г-н Р.Е. и г-н Г.Д., както и дали наказанията им са съответствали на заеманите от тях длъжности.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО

А. Конституцията

27. Относимите разпоредби на Конституцията от 1991 г. гласят следното:

Член 32 § 1

„Личният живот на гражданите е неприкосновен. Всеки има право на защита срещу незаконна намеса в личния и семейния му живот и срещу посегателство върху неговата чест, достойнство и добро име.“

Член 39

„1. Всеки има право да изразява мнение и да го разпространява чрез слово – писмено или устно, чрез звук, изображение или по друг начин.

2. Това право не може да се използва за накръняване на правата и доброто име на друго и за призоваване към насилствена промяна на конституционно установения ред, към извършване на престъпления, към разпалване на вражда или към насилие над личността.“

2. Вж. решението на Съда по дело *Касабова срещу България* (посочено по-горе).

Член 40 § 1

„Печатът и другите средства за масова информация са свободни и не подлежат на цензура.“

Член 41

„1. Всеки има право да търси, получава и разпространява информация. Осъществяването на това право не може да бъде насочено срещу правата и доброто име на другите граждани, както и срещу националната сигурност, обществения ред, народното здраве и морала.

2. Гражданите имат право на информация от държавен орган или учреждение по въпроси, които представляват за тях законен интерес, ако информацията не е държавна или друга защитена от закона тайна или не засяга чужди права.“

Член 57 § 2

„Не се допуска злоупотреба с права, както и тяхното упражняване, ако то накърнява права или законни интереси на други.“

Б. Наказателният кодекс

28. Член 147 от Наказателния кодекс от 1968 г. в редакцията му в сила от март 2000 г. предвижда следното:

„1. Който разгласи позорно обстоятелство за другиго или му припише престъпление, се наказва за клевета с глоба от три хиляди до седем хиляди лева и с обществено порицание.

2. Деецът не се наказва, ако се докаже истинността на разгласените обстоятелства или на приписаните престъпления.“

29. Ако обидата е разпространена чрез печатно произведение или ако оклеветените са длъжностни лица, изпълняващи служебните си задължения, наказанието е глоба от 5 000 лева до 15 000 лева и обществено порицание (член 148 § 1 (2) и (3) и § 2 в редакцията му в сила от март 2000 г.) От март 2000 г. наказателното преследване за всички случаи на клевета се възбужда по частна тъжба на пострадалия (член 161 в редакцията му в сила от март 2000 г.). През 1998 г. е отхвърлено искане за обявяване на противоконституционност на член 148, като Конституционният съд решава, че засилените санкции досежно клеветата на длъжностни лица не ограничават непропорционално свободата на изразяване (Решение № 20 от 14 юли 1998 г. по конституционно дело № 16 от 1998 г., обн. ДВ. бр. 83 от 21 юли 1998 г.).

30. Формата на вина (*mens rea*) при деянието клевета може да бъде само пряк умишъл или косвен (евентуален) умишъл (безразсъдство), не непредпазливост (член 11(4)). Вината (*mens rea*) под формата на умишъл или непредпазливост е съществен елемент на всяко престъпление (член 9 § 1 и член 11 §§ 1, 2 и 3).

31. В решение от 26 май 2000 г. (Решение № 111 от 26 май 2000 г. по н. д. № 23/2000 г., ВКС, II н. о.) Върховният касационен съд е постановил, че когато преди публикация журналистите са извършили необходимата проверка относно истинността на информацията си, съгласно установената журналистическа практика или вътрешните фактически правила на съответната медия чрез използване на обективно съществуващите и възможни източници на информация, не може да се счита, че са действали умишлено или дори

непредпазливо и не са виновни за клеветата. Съдът е добавил, че поради акцесорния характер на гражданския иск общото правило на деликтното право, че вината се предполага до доказване на противното, не е приложимо при разглеждане на деликтни граждански искове в наказателно производство за клеветата. В такива производства правилата относно виновността като елемент на правонарушението клеветата са правилата на наказателното право. Съдът е постановил също, че съгласно българското законодателство обективната отговорност не е приложима за извършено деяние клеветата и е визирал конституционния принцип, че длъжностните лица могат да бъдат подложени на приемлива обществена критика в по-широки граници отколкото частните лица.

32. Член 78а § 1 в редакцията му в сила през съответния период оправомощава съдилищата да заменят наказателната отговорност на осъдени лица с административно наказание – глоба от 500 to 1 000 лева, ако (i) престъплението, за което са осъдени, се наказва с лишаване от свобода до две години или друго по-леко наказание, когато е умишлено, (ii) не са осъждани за престъпление от общ характер и не са освобождавани от наказателна отговорност със замяна с административно наказание и (iii) причинените от престъплението имуществени вреди са възстановени. Административната глоба не може да надвишава предвиденото за извършеното престъпление наказание глоба (член 78а § 5). Съдът, който налага глобата, може да наложи и административно наказание лишаване от право да се упражнява определена професия или дейност за срок до три години, ако такова наказание е предвидено за съответното престъпление (член 78а § 4).

III. ОТНОСИМИ МЕЖДУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ

33. На 4 октомври 2007 г. Парламентарната асамблея на Съвета на Европа прие Резолюция 1577: *Към декриминализиране на клеветата*, (2007), в която призовава държавите членки наред с другото да гарантират, че няма злоупотреба с наказателно преследване за клеветата (точка 17.2); да премахнат от законодателството си относно обидата и клеветата всяка по-голяма защита за обществените лица (точка 17.6); да гарантират чрез законодателството си, че лицата, обект на наказателно преследване за клеветата, разполагат с подходящи средства за защита, по-специално средства, основани на установяването на истинността на твърденията им и на общия интерес (точка 17.7); да определят разумни и съразмерни лимити на присъжданите обезщетения и лихви в делата за клеветата, така че да не се застрашава жизнеспособността на ответната медия (точка 17.8) и да осигурят подходящи правни гаранции срещу присъждане на обезщетения и лихви, които са несъразмерни с действителните щети (точка 17.9).

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЕНИЕ ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 10 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

34. Жалбоподателят се оплаква на основание член 10 от Конвенцията срещу присъдата и наказанието си за написването на процесната статия.

35. Член 10, доколкото е относим, гласи следното:

“1. Всеки има право на свобода на изразяването на мнение. Това право включва свободата на всеки да отстоява своето мнение, да получава и да разпространява информация и идеи без намеса на държавните власти и независимо от държавните граници. ...

2. Упражняването на тези свободи, доколкото е съпроводено със задължения и отговорности, може да бъде обусловено от процедури, условия, ограничения или санкции, които са предвидени от закона и са необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност и на териториалната цялост, за предотвратяването на безредици или престъпления, за защитата на здравето и морала, както и на репутацията или правата на другите, за предотвратяване разкриването на информация, получена доверително, или за гарантиране авторитета и безпристрастността на правосъдието.”

A. Становищата на страните

36. Правителството твърди, че жалбоподателят е публикувал статията си без надлежно журналистическо разследване. Цитират се подробно мотивите на Поморийски районен съд и се твърди, че и двете съдебни инстанции са се произнесли безпристрастно след изчерпателно разглеждане на доводите и доказателства на страните по делото за клевета, и с мотиви, които напълно съответстват с практиката на Европейския съд по правата на човека. Правителството обръща внимание на факта, че четирите длъжностни лица са се възползвали от способ за правна защита, достъпен за всяко оклеветено лице. Показателно е според Правителството, че съдебните инстанции са освободили жалбоподателя от наказателна отговорност и са му наложили само административно наказание. Присъдените обезщетения за вреди също са разумни и съответстват на накърненото добро име на тъжители. Заслужава да се отбележи също, че прокуратурата е прекратила наказателното производство срещу длъжностните лица поради липса на доказателства, че са искали или взимали подкупи. Следователно намесата е била съразмерна и обоснована.

37. Жалбоподателят оспорва. Посочва няколко фактора, направили присъдата му прекомерно тежка. Журналистическите му материали са били по тема от голямо обществено значение, а именно корупцията. Държавните органи са действали потайно и не са били склонни да предоставят информация по въпроса, което е наложило да се прибегне до по-настъпателни репортерски похвати. Осъден е за фактическа неточност, която не е могъл да предотврати, дори след като е проверил истинността на информацията в дописката си съгласно добрата журналистическа практика. Твърдението за вземане на подкупи е било надеждно обосновано от големия брой нарушения на реда за прием на ученици и твърденията на родители, чиито деца не са били приети. Тези твърдения са изглеждали правдоподобни и са били съвсем конкретни. Основната цел на кратката му дописка е била по-скоро да осведоми за протеста

на родителите и за проверката от Министерството на образованието и науката. При написването на статията е разчитал на разговори с родители и ученици и на информация от колеги и от началника на инспектората по образованието.

38. Жалбоподателят изтъква още, че наложените му наказания са прекомерни; дори самият факт на осъждането му всъщност е прекален. Мотивите на националните съдилища са донякъде неотнормирани и непълни. Съсредоточени са изцяло върху вътрешната проверка от министерството на образованието и науката и не обръщат внимание на информацията от родителите. Този подход пренебрегва ролята на пресата и контекста, в който се е появила публикацията. Въпреки публичните протести на родители държавните органи не са проявили достатъчна активност за разследване на нередностите в процеса за прием на ученици, което ги е превърнало в по-малко надежден източник на информация в тази връзка. Затова за жалбоподателя е било напълно оправдано да разчита на информацията от родители. Това на фона на големия брой нередности и нарушения логично би могло да се изтъкува като показателно за наличие на корупция. Освен това в статията съвсем конкретно е посочено, че към момента на написването ѝ все още не е било взето окончателно решение как да бъдат наказани четирите длъжностни лица. Дописката е написана в условията на недостиг на време, но с разумна грижа и въз основа на сериозно разследване и установяване на фактите.

Б. Преценката на Съда

39. Съдът счита, че жалбата не е явно необоснована по смисъла на член 35 § 3 (а) от Конвенцията, нито е недопустима на други основания. Следователно трябва да бъде обявена за допустима.

1. Имало ли е намеса, била ли е „предвидена от закона“ и следвала ли е законна цел?

40. Не се оспорва, че признаването на жалбоподателя за виновен и присъдата да заплати обезщетения за вреди представляват намеса – под формата на „санкция“ – в правото му на свобода на изразяването на мнения. Не се оспорва също, че намесата е „предвидена от закона“, а именно член 147 и член 148 от Наказателния кодекс (вж. параграфи 28 и 29 по-горе) и е имала за цел защитата на „репутацията или правата на другите“ по смисъла на член 10 § 2 от Конвенцията.

2. „Необходима в едно демократично общество“

(а) Общи съображения

41. Представените пред Съда доводи са съсредоточени върху въпроса била ли е намесата на държавните власти „необходима в едно демократично общество“ за постигането на тази цел. Преценката дали това е така трябва да се основава на следните общи принципи, произтичащи от практиката на Съда (вж. наред с други източници решението по дело *Кумпаня и Мазере срещу Румъния* (*Cumpană and Mazăre v. Romania*) [ГК], № 33348/96, §§ 88-91, ЕСПЧ 2004-ХІ и други позовавания):

(а) Критерият за „необходимост в едно демократично общество“ изисква от Съда да прецени дали намесата съответства на неотложна обществена потребност. Договарящите държави имат известна свобода на преценка, когато определят дали съществува такава потребност, но тази свобода върви ръка за ръка с контрол на европейско равнище както върху законодателството, така и върху решенията по прилагането му, включително решенията, постановени от независим съд. Затова Съдът е упълномощен да произнесе окончателното решение дали дадено „ограничение“ е съвместимо със защитената от член 10 свобода на изразяване на мнение.

(б) Задачата на Съда при упражняване на надзорната му функция не е да замести компетентните национални съдилища, а по-скоро да преразгледа в контекста на член 10 взетите от тях решения съгласно тяхната свобода на преценка. Това не означава, че надзорът е сведен до констатиране дали ответната държава е упражнила правото си на преценка разумно, внимателно или добросъвестно. Задачата на Съда е да разгледа намесата, срещу която е подадена жалбата, в светлината на казуса като цяло, в това число съдържанието на процесните изявления, за които е осъден жалбоподателят и контекста, в който ги е направил.

(в) Съдът трябва по-конкретно да прецени дали приведените от националните власти причини в оправдание на намесата са относими и достатъчни и дали предприетата мярка е пропорционална на следваната легитимна цел. В изпълнението на тази си задача Съдът трябва да се убеди, че националните държавни органи, основавайки се на приемлива оценка на съответните факти, са приложили стандарти, съответстващи на заложените в член 10 принципи.

(г) Съдът трябва също да установи постигнали ли са националните държавни органи справедлив баланс между защитата на залегналото в член 10 право на свобода на изразяване и защитата на репутацията на онези, за които са направени твърденията – право, защитено от член 8 на Конвенцията като аспект на личния живот.

42. Допълнителен фактор от особено значение в настоящото дело е изпълняваната от пресата жизненоважна роля на “обществен страж” в едно демократично общество. Макар да не трябва да престъпва определени граници, по-специално по отношение на репутацията и правата на другите, все пак неин дълг си остава да разпространява информация и идеи по политически и други въпроси от обществен интерес по начин, който е съвместим със задълженията и отговорностите ѝ (пак там, §93 и други позовавания). Съдът трябва да осъществява най-внимателен контрол, когато наложените от национален орган санкции са в състояние, както в този случай, да обезсърчат участието на пресата в разисквания по въпроси от законен обществен интерес (вж. наред с други източници решението по дело *Тьонсбергс Блад АД и Хауком срещу Норвегия* (*Tønsbergs Blad A.S. and Haukom v. Norway*), № 510/04, § 88, ЕСПЧ 2007-III).

43. Съдът отбелязва също, че в статията, заради която е осъден и наказан жалбоподателят, се съобщават факти относно твърдяни нередности и корупционни практики при приема на ученици в средните училища (вж. параграф 12 по-горе). Не може да има съмнение, че това е въпрос от значителен обществен интерес, предизвикал дори дебати в Народното събрание и изслушване пред парламентарна комисия (вж. параграфи 25 и 26 по-горе), както

и че публикуването на информация по темата представлява неразделна част от задачата на медиите в едно демократично общество.

44. Трябва също да се отбележи, че споменатите в статията лица са държавни служители, за които Съдът е установил като правило, че могат да бъдат подложени на приемлива критика в по-широки граници отколкото частните лица (вж. решенията по делата *Тома срещу Люксембург* (*Thoma v. Luxembourg*), № 38432/97, § 47, ЕСПЧ 2001-III; *Педерсен и Баадсгаард срещу Дания* (*Pedersen and Baadsgaard v. Denmark*) [ГК], № 49017/99, § 80, ЕСПЧ 2004-XI; *Мамер срещу Франция* (*Mamère v. France*), № 12697/03, § 27, ЕСПЧ 2006-XIII и *Дюндин срещу Русия* (*Dyundin v. Russia*), № 37406/03, § 26, 14 октомври 2008 г.) Националните съдилища обаче не са могли да се съобразят с това, а са били задължени вместо това да наложат на жалбоподателя по-тежко наказание (вж. параграфи 18 и 22 по-горе), тъй като член 148 §§ 1 (3) и 2 от Наказателния кодекс третира качеството на длъжностни лица на пострадалите от твърдяно оклеветяване като автоматично отегчаващо вината обстоятелство (вж. параграф 29 по-горе). Съдът ще се върне към този въпрос по-долу.

(б) Относно преценката действал ли е жалбоподателят като отговорен журналист

45. Съдът отбелязва първо, че жалбоподателят е оправдан по обвинението, че е приписал престъплението подкуп на четирите длъжностни лица, и второ, признанието му, че твърдението, заради което е осъден – в смисъл, че служителите са щели да бъдат уволнени заради корупция, – е обстоятелство, оказало се в крайна сметка невярно. При тези обстоятелства Съдът не вижда причина за подробен анализ на подхода на националните съдилища към въпросите относно тежестта и изискваната степен на доказване (вж. за сравнение решението по делото *Касабова срещу България*, № 22385/03, §§ 58 – 62, 19 април 2011 г.). Вместо това Съдът ще анализира по-задълбочено дали националните съдилища са направили приемлива преценка, действал ли е жалбоподателят справедливо и отговорно при събирането и публикуването на оспорената в процеса информация.

46. В тази връзка Съдът отбелязва, че член 10 не гарантира изцяло неограничена свобода на изразяване дори за медийното отразяване на въпроси от сериозен обществен интерес и по отношение на политиците и държавните служители. Съгласно условията на втората алинея упражняването на тези свободи е съпроводено със „задължения и отговорности“, които са валидни и за пресата. Тези „задължения и отговорности“ могат да се окажат от значение, когато става въпрос, както в настоящия случай, за увреждане на репутацията на поименно посочени лица и накърняване „правата на другите“. Поради присъщо свързаните с упражняването на свободата на изразяване „задължения и отговорности“, предоставената от член 10 защита на журналистите при отразяване на въпроси от общ интерес е валидна, при условие че действат добросъвестно, за да осигурят точна и надеждна информация в съответствие с журналистическата етика (вж. наред с други източници решението по делото *Бладет Тромсо и Стенсаас срещу Норвегия* (*Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway*) [ГК], № 21980/93, § 65, ЕСПЧ 1999-III). Действително, в ситуации когато, от една страна, е разгласено дадено обстоятелство, без да е подкрепено с достатъчно доказателства, а от друга, журналистът обсъжда въпрос от действителен обществен интерес, проверката дали журналистът е действал

професионално и добросъвестно придобива първостепенно значение (вж. решението по делото *Флукс срещу Молдова (Flux v. Moldova)* (№ 7), № 25367/05, § 41, 24 ноември 2009 г.).

47. По неотдавнашното дело на *Румяна Иванова* Съдът е приел, че с оглед естеството на твърдението на жалбоподателката (че дадено лице присъства в официален списък заради притежавани от него определени компании) задачата по проучването и доказването му не е била прекомерна или неизпълнима (вж. решението по дело *Румяна Иванова срещу България*, № 36207/03, §§ 63 – 65, 14 февруари 2008 г.). Обратно, естеството на твърдението в настоящото дело (че четиримата тъжители щели да бъдат уволнени за вземане на подкупи) прави много трудно, ако не невъзможно за жалбоподателя да осигури прякото му потвърждение (сравни с решението по дело *Торгейр Торгейрсон срещу Исландия (Thorgeir Thorgeirson v. Iceland)*, 25 юни 1992 г., в края на § 65, серия А № 239). Има две причини за тази трудност.

48. Първо, визираното в дописката събитие е било в бъдещето. Затова за жалбоподателя е било само по себе си невъзможно да знае със сигурност какви дисциплинарни наказания ще бъдат наложени на четиримата тъжители и с какви конкретни основания. Разбира се, той е можел да преодолее тази трудност, като просто отложи публикуването. Не е обаче задача на Съда да замества представите на журналистите относно подходящото време за публикуване на дадена новина със собствените си мнения. Новините са нетрайна стока и всяко забавяне на публикуването им дори за кратко лесно може да ги направи напълно безполезни и безинтересни (вж. решенията по делата *в. Обзървър и в. Гардиън срещу Обединеното кралство (Observer and Guardian v. the United Kingdom)*, 26 ноември 1991 г., § 60, серия А № 216 и *в. Сънди таймс срещу Обединеното кралство (№ 2) (Sunday Times v. the United Kingdom (no. 2))*, 26 ноември 1991 г., § 51, серия А № 217). Колкото до дописката относно процеса на прием в училищата, не е било нелогично да се публикува преди предстоящото след четири дни начало на учебната година; министърът е наложил наказанията десет дни след това (вж. в края на параграф 10 по-горе).

49. На второ място, към момента на публикацията е липсвала официална информация от държавните органи за резултатите от извършената от министерството вътрешна проверка (вж. параграф 10 по-горе). Липсата на такава информация, съчетана с неоспоримото съществуване на множество нередности при приема на ученици, може основателно да е подтикнала жалбоподателя да публикува всяка налична информация, в това число непроверена (вж., *mutatis mutandis*, посоченото по-горе решение по делото *Флукс (№ 7)*, § 44). В тази връзка следва да се изтъкне, че ситуацията трябва се разглежда така, както е изглеждала на журналиста към момента на настъпването ѝ, а не от дистанцията на времето (вж. посоченото по-горе решение по делото *Бладет Тромсо и Стенсаас*, в края на § 66 и § 72).

50. Вярно е, че в преценката си дали жалбоподателят е действал с умисъл (*mens rea*) националните съдилища са разгледали предприетите от него стъпки, за да гарантира достоверността на публикуваната информация, и са ги намерили за недостатъчни (вж. параграфи 18 и 22 по-горе). Двете инстанции обаче не са взели предвид посочените по-горе съображения и са пренебрегнали други еднакво значими фактори за решението дали жалбоподателят е действал

добросъвестно. Не са обърнали внимание например на основната идея и цел на статията и на факта, че тя съдържа и верни твърдения за извършените от четирите длъжностни лица множество нарушения на наредбите за прием в училищата. Докато националните съдилища са приели този факт единствено като основание за присъждане на обезщетения в по-нисък размер, Съдът счита, че с оглед на основната цел на статията (вж. решенията по делата *Кастелс срещу Испания* (*Castells v. Spain*), 23 април 1992 г., в началото на § 48, серия А, № 236; *Перна срещу Италия* (*Perna v. Italy*) [ГК], № 48898/99, в началото на § 47, ЕСПЧ 2003-V и в. „*Тимпул Info-Magazin*“ и *Алина Ангел срещу Молдова* (*Timpul Info-Magazin and Anghel v. Moldova*), № 42864/05, § 35, 27 ноември 2007 г.) този елемент е еднакво значим за преценката дали жалбоподателят е действал като отговорен журналист. Критерият за отговорна журналистика следва да отчита факта, че онова, което журналистът представя на обществото, е статията като цяло. Вярно е, че жалбоподателят е могъл да редактира оспореното в процеса твърдение по-старателно и да изтъкне факта, че самите дисциплинарни наказания, които предстои да бъдат наложени, и точните основания за тях все още не се знаят със сигурност. Не може обаче да се пренебрегне, че той е посочил, че „министърът [щял да] реши съдбата им [същия ден]“ (вж. параграф 12 по-горе) и че дописката му е кратка, спешна и важна новина, изискваща телеграфен стил. Затова Съдът не вижда причина да приеме, че действията на жалбоподателя са били подбудени от желание да публикува информацията, подценявайки опасно нейната достоверност. Действително, от твърденията на протестиращите родители, съчетани с големия брой нередности в реда за прием на ученици (вж. параграфи 9 и 10 по-горе), е изглеждало поне правдоподобно, че проверката във връзка с професионалния морал на четиримата държавни служители би могла да застъпи и проблема с корупцията и да доведе до дисциплинарни наказания на това основание. В тази връзка заслужава да се отбележи, че впоследствие прокуратурата е започнала разследване срещу държавните служители по подозрение за вземане на подкупи (вж. параграф 11 по-горе).

51. Като взе предвид горните фактори, цялостния контекст на казуса и важния обществен интерес, Съдът е убеден, че жалбоподателят е действал като отговорен журналист. В тази връзка Съдът би подчертал, че ако националните съдилища прилагат прекалено строг подход при оценката на професионалното поведение на журналистите, това би могло да има нежелан възпиращ ефект върху осъществяването на основната функция на медиите – да информират обществеността. Затова съдилищата са длъжни да отчитат вероятното въздействие на решенията си не само в разглежданите от тях отделни дела, но и изобщо върху медиите. В настоящия случай интересът на четиримата държавни служители да защитят репутацията си не е достатъчен, за да превиши по значение жизненоважния интерес на обществото да се гарантира възможността за информирана дискусия по тема от значителен обществен интерес. Важно е в тази връзка, че, както са посочили националните съдилища (вж. параграфи 18 и 22 по-горе), вредата за доброто име на длъжностните лица произтича в решаваща степен не от направените от жалбоподателя неверни твърдения за наложените им дисциплинарни наказания, а от посочените от него верни факти за неправомерното им поведение в хода на училищния прием.

(в) Относно тежестта на санкцията

52. Макар в светлината на гореизложените мотиви Съдът да счита, че присъдата на жалбоподателя сама по себе си е непропорционална, необходимо е да се разгледат също тежестта на наложената му санкция и съразмерността на обезщетенията и съдебните разноски, които е осъден да заплати.

53. Съдът отбелязва от самото начало, че макар прилагането на наказателни санкции в дела за клевета да не е само по себе си прекомерно (вж. решенията по делата *Радио Франс и други срещу Франция (Radio France and Others v. France)*, № 53984/00, § 40, ЕСПЧ 2004-II; *Лендон, Очаковски-Лоран и Жюли срещу Франция (Lindon, Otchakovsky-Laurens and July v. France)* [ГК], № 21279/02 и № 36448/02, § 59, ЕСПЧ 2007-XI; *Длуголецки срещу Полша (Długolecki v. Poland)*, № 23806/03, § 47, 24 февруари 2009 г. и *Сааристо и други срещу Финландия (Saaristo and Others v. Finland)*, № 184/06, в началото на § 69, 12 октомври 2010 г.), естеството и тежестта на наложените наказания са фактори, които трябва да се отчитат, защото те не трябва да са такива, че да възпират пресата от участие в обсъждането на въпроси от оправдан обществен интерес (вж. посоченото по-горе решение по делото *Кумпая и Мазере срещу Румъния*, § 111). Освен това присъденото обезщетение за вреди трябва да е в приемливо съотношение с претърпяното накърняване на репутацията (вж. решенията по делата *Толстой Милославски срещу Обединеното кралство (Tolstoy Miloslavsky v. the United Kingdom)*, 13 юли 1995 г., § 49, серия А № 316-В и *Стийл и Морис срещу Обединеното Кралство (Steel and Morris v. the United Kingdom)*, № 68416/01, § 96, ЕСПЧ 2005-II). Всъщност тези аспекти са подчертани от Парламентарната асамблея в Резолюция 1577 (2007) (вж. параграф 33 по-горе).

54. В настоящия случай, макар производството да е образувано като наказателно, първоинстанционният съд, прилагайки член 78а от Наказателния кодекс, е освободил жалбоподателя от наказателна отговорност и е наложил само административно наказание (вж. параграфи 18 и 32 по-горе). Съдът е придал особена тежест на този фактор в решението си по делото *Румяна Иванова срещу България* (вж. посочено по-горе, § 69). Не може обаче да се подмине фактът, че предлаганата по член 78а възможност е еднократна, което означава, че ако бъде осъден повторно за клевета, на жалбоподателя вероятно ще бъдат наложени наказателни санкции.

55. Във всеки случай Съдът намира, че цялостната сума, която жалбоподателят е трябвало да заплати, е далеч по-важен фактор от гледна точка на възможното смразяващо въздействие на съдебното производство върху него и другите журналисти. Четирите наложени му глоби възлизат на общо 2 000 лева. Тази сума обаче не трябва да се разглежда изолирано, а в съвкупност с присъдените обезщетения, които Бургаският окръжен съд е увеличил значително (вж. параграф 22 по-горе) и присъдените на тъжителите разноски по делото. Те възлизат съответно на 4 000 лева и 300 лева, с което цялата дължима сума става 6 300 лева (3 221,14 евро). Тази сума, която през съответния период се е равнявала на повече от 57 минимални месечни заплати (110 лева или 56,24 евро), е трябвало да бъде заплатена единствено от жалбоподателя (вж. за сравнение решението по дело *Уърм срещу Австрия (Worm v. Austria)*, 29 август 1997 г., §§ 15 и 57, *Доклади за решения 1997-V*). За разлика от делото на *Румяна Иванова*, където съдът е приел, че при конкретните обстоятелства присъдената сума от 3 050 лева не е прекомерна (вж. посоченото по-горе решение, § 69), в

настоящия случай Съдът намира, че 6 300 лева са прекалено голяма сума. От представените от жалбоподателя доказателства е видно как в продължение на години е полагал усилия да изплати цялата сума (вж. параграфи 23 и 24 по-горе и сравни с решенията по делата *Стенгу и Скутелницу срещу Румъния* (*Stângu and Scutelnicu v. Romania*), № 53899/00, § 56, 31 януари 2006 г. и *Михаю срещу Румъния* (*Mihaiu v. Romania*), № 42512/02, в края на § 71, 4 ноември 2008 г.).

(г) Заключение

56. В заключение Съдът намира, че националните власти не са привели достатъчни основания за намесата в правото на жалбоподателя на свобода на изразяването на мнения и са му наложили прекомерни санкции. От това следва, че въпросната намеса на държавните власти не е била „необходима в едно демократично общество“.

57. Следователно е налице нарушение на член 10 от Конвенцията.

II. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

58. Член 41 от Конвенцията предвижда:

„Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевшата страна.“

A. Вреди

59. Жалбоподателят претендира възстановяване на сумите, които е бил осъден да заплати за глоби, обезщетения на гражданските ищци, разноски и лихви. Според него те възлизат на 10 250 лева. Претендира също 5 000 евро обезщетение за неимуществени вреди.

60. Правителството твърди, че претенциите са извънмерни и счита, че самата констатация за нарушение на Конвенцията е достатъчно обезщетение за всички претърпени от жалбоподателя вреди.

61. Съдът счита, че с оглед естеството на нарушението на член 10 от Конвенцията жалбоподателят има право да му бъдат възстановени сумите, които е бил осъден да заплати за глоби, обезщетения на гражданските ищци и разноски плюс лихвите (вж. решенията по делата *Лингенс срещу Австрия* (*Lingens v. Austria*), 8 юли 1986 г., § 50, серия А № 103 и *Издателство „Шарзах и нюс“ срещу Австрия* (*Scharsach and News Verlagsgesellschaft v. Austria*), № 39394/98, § 50, ЕСПЧ 2003-XI). Съдът отбелязва обаче, че според представените от жалбоподателя доказателства общо заплатената от него сума възлиза на 9 850,75 лева, а не на 10 250 лв. (вж. параграфи 23 и 24 по-горе). Затова Съдът присъжда на жалбоподателя 9 850,75 лева плюс евентуално дължимите данъци.

62. Съдът намира също, че в настоящия случай е оправдано да се присъди обезщетение за неимуществени вреди. Преценявайки по справедливост съгласно изискването на член 41, Съдът присъжда на жалбоподателя пълната сума на претендираното от него обезщетение на това основание (5 000 евро) плюс евентуално дължимите данъци.

Б. Разноски

63. Жалбоподателят моли да му бъдат възстановени направените разходи от 3 040 евро за адвокатски възнаграждения за петдесет часа труд на адвоката му за осъществената защита пред Съда при ставка от 100 лева на час. Представя споразумение между него и процесуалния му представител и отчет за отработеното време. Моли присъдената по това искане сума да се плати на процесуалния му представител.

64. Правителството оспорва броя на заявените часове и часовата ставка на адвоката на жалбоподателя.

65. Съгласно практиката на Съда жалбоподателите имат право на възстановяване на разходи и разноски единствено доколкото е доказано, че са действително и по необходимост направени и са в разумен размер. В настоящия случай, предвид предоставената му информация и горепосочените критерии, Съдът счита за приемливо да присъди сумата от 2 500 евро, плюс евентуално дължимите от жалбоподателя данъци. Сумата да бъде платена директно в банковата сметка на процесуалния представител на жалбоподателя, г-н Й. Грозев.

В. Лихва за забава

66. Съдът счита за целесъобразно лихвата за забава да се изчислява на основата на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка с добавени три процентни пункта.

ПОРАДИ ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО:

1. *Обявява* жалбата за допустима.
2. *Приема*, че е налице нарушение на член 10 от Конвенцията.
3. *Постановява*:
 - (а) ответната държава да заплати на жалбоподателя в срок до три месеца от датата, на която решението става окончателно съгласно член 44 § 2 от Конвенцията, следните суми в легова равностойност по курса към датата на изплащане:
 - (i) за имуществени вреди – BGN 9 850,75 (девет хиляди осемстотин и петдесет лева и седемдесет и пет стотинки) плюс евентуално дължимите данъци;
 - (ii) за неимуществени вреди – € 5 000 (пет хиляди) евро в легова равностойност по курса към датата на изплащане плюс евентуално дължимите данъци;
 - (iii) за разходи и разноски – € 2 500 (две хиляди и петстотин евро) плюс евентуално дължимите от жалбоподателя данъци, платими директно в банковата сметка на процесуалния му представител г-н Й. Грозев;

(б) след изтичане на горепосочения тримесечен срок до извършване на разплащането върху горните суми се дължи проста лихва в размер, равен на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка за периода на забава, плюс три процентни пункта.

4. *Отхвърля* останалата част от иска на жалбоподателя за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и оповестено в писмен вид на 19 април 2011 г. в съответствие с член 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Лорънс Ърли
Секретар

Никола Браца
Председател